

ЕЛЕМЕНТИ ІГРОВОГО ПІДХОДУ У ПІДГОТОВЦІ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ

Осадченко Т.М.

кандидат педагогічних наук

викладач кафедри теорії і

методики фізичного виховання

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Анотація: в останні десятиліття з метою оволодіння певними вміннями-навичками в різних сферах діяльності людей частіше стали застосовуватися ділові ігри та їх модифікації, використання яких у вищій школі стає ефективним засобом підготовки фахівців. Тут ми проведемо деякі паралелі між поняттями професійна підготовка, навчально-практична діяльність і ділова гра та їх ознаками у зв'язку з тим, що феномени дуже близькі за багатьма змістовними параметрами. Елементи ігрового підходу у професійній підготовці підростаючого покоління відомі давно.

Питаннями вивчення ігор присвячено чимало робіт зарубіжних авторів, серед яких В. Вунд, Ф. Шиллер, Г. Спенсер, К. Гросс, К. Бюллер, З. Фрейд. Деякі відображення ділових ігор були і в попередніх військових іграх-вчення. Зокрема, такими стали «Потішні полки», організовані в XVII ст. для забав молодого царя Петра, які з'явилися своєрідною формою підготовки майбутнього монарха до військової полководницької діяльності.

Однак, найбільш широке поняття ділова гра отримала у зв'язку з початком «ери комп'ютеризації», відродившись з США в 1957 році. У 70-х р.р. Г. Щедровицький винайшов модель колективного мозкового штурму організаційно-діяльнісну гру, в якій здійснюється загальна уявна робота, колективна діяльність спрямована на розвиток мислення, ведеться напружений ситуаційний аналіз, створюється проблематизація, виробляються нові цінності, нові цілі, засоби і методи їх досягнення, процеси і технології. Що ж таке гра? Більшість дефініцій цього виду діяльності людини найчастіше проходить через

поняття емоції, забави, умовної діяльності, провила, обмеження від реального продуктивної праці.

Г. Плеханов вважав, що гра – це ураження праці, похідна форма діяльності від праці, «дитя праці». Відомо, що без людських емоцій неможливе пізнання істини.

А. Макаренко писав: «Іграшка тоді хороша, коли дитина не грає, а діє» [2, 40]; «Вся історія окремої людини як діяча і працівника може бути представлена в розвитку гри й у поступовому переході її в роботу» [2, 72]; «Гра має важливе значення в житті людини, вона є підготовкою до праці і повинна поступово замінюватися працею» [2, 79].

Вітчизняні вчені поглибили це поняття, розширили, конкретизували стосовно до точки зору психолого-педагогічних наук. Таким чином, гра стала визначатися як особливий вид діяльності соціального характеру, похідне первинного виду діяльності – праці (подібно вмінню); непродуктивна, близько продуктивна, мотиви якої знаходяться у власне процесуальних актах діяльності – діях, функціях та ін.

Ділові ігри визначаються через поняття модель, імітація, метод, форма, засіб, тренінг, підготовка, трансформація та інші терміни, що описують положення ділових ігор у загальній структурі діяльності людини. Висловлюючись мовою кібернетики можна сказати, що ділова гра характеризується як формалізована спрощена, спрямована на істотні риси модель конфліктної педагогічної ситуації.

Ділова гра є формою відтворення предметного і соціального змісту майбутньої професійної діяльності фахівця, моделювання тих систем відносин, які характерні для цієї діяльності як цілого.

Ділова педагогічна гра як похідна від ділової гри дає можливість не тільки керувати процесом засвоєння знань, а й формуванням умінь і навичок практичної діяльності, а також реалізувати значний мотиваційний потенціал формування особистості педагога в тих чи інших штучно відтворених ситуаціях професійно-педагогічної ідентифікації. Це один з «найбільш мобільних

інструментів перетворення теоретичних досягнень в елемент практики», «перехідний місток між вченням і працею» [1,17].

Дидактична гра в аспекті нашого дослідження, обумовлена як навчальна, соціально-управлінська імітація реальної, професійної, виробничої діяльності є методом (стрижнем методів), формою, засобом діяльності підходу до підготовки педагога, що дозволяє здійснити трансформацію теоретичних знань у практичні вміння та логічний перехід від інформаційної роботи до безперервної педагогічної практики.

Навчальна ділова гра залишаючись педагогічним процесом, спрямованим на досягнення цілей навчання і виховання, а не цілей виробництва, є відтворенням контексту майбутньої праці в його предметному і соціальному аспектах. У навчальній діловій грі навчається діяльність, що несе в собі риси як навчальної, так і майбутньої професійної діяльності. Він засвоює абстрактні знання, вміння та навички в контексті професії, як би накладеними на канву професійної праці.

С. Неверкович, досліджуючи ігрові методи підготовки кадрів, пише, що діяльнісний підхід до ігрових методів підготовки кадрів управління – «засіб розвитку суб'єктів управління», «в здійсненні розвитку особистості людини полягає, отже, специфіка діяльнісного підходу в ігровому навчанні»; «Рефлексивний, пошуковий, розумовий, організуючий компоненти ігрової діяльності реалізують дослідницьке відношення до діяльності, формується дослідний тип діяльності». «Організаційно навчальні ігри спираються на розробку основних процесів ігрової діяльності, а не на моделі конкретних ситуацій, як у випадку ділових ігор».

Ділові ігри характеризуються такими основними ознаками: наявністю учасників гри (учнів), в яких спільне завдання – аналіз обстановки, та прийняттям рішень відповідно до призначеної кожному ролі; наявністю керівника гри, який повинен видавати інформацію про обстановку, аналізувати рішення учасників гри і коригувати її; створенням певних умов для аналізу обстановки та прийняття рішень учнями; створенням невизначеною, а в ряді випадків конфліктної ситуації; неможливістю повної формалізації ситуації;

динамічністю зміни обстановки і наявністю зворотного зв'язку між попередніми рішеннями учасників гри і остаточними, пов'язаними зі зміною обстановки [3, 62].

Навчально-ділові ігри організуються на наступних принципових положеннях: імітаційне моделювання; проблемність; спільна діяльність; діалогічність.

Ділова гра нами розуміється як найважливіший засіб, метод, форма, спосіб максимально можливого наближення до майбутньої професійної діяльності фахівця; це навчально-практична імітаційно-підготовча діяльність майбутніх фахівців, що є етапом переходу від ігрової діяльності до практичної. Дидактична гра представляє собою універсальний технологічний інструмент організації навчально-практичної діяльності майбутніх учителів, що дозволяє знизити рівень психофізіологічного перенавантаження реалізацією процесу на відповідному емоційному тлі діяльності його учасників. Ігрова діяльність, яка складається з ігрових дій, що становлять у комплексах певні функції, може визначатися і як дієва, професійна підготовка людини до праці. Характерною рисою ділової гри є їх комплексність і напівфункціональність. Комплексна дидактична навчальна гра, на наш погляд, може стати тим технологічним засобом, який реалізує цілі і завдання професійної підготовки майбутніх учителів в умовах навчальнопрактичної діяльності в педагогічному ВНЗ.

Велике число дослідників розглядають ділові ігри в плані спрямованості процедури їх реалізації. Як правило, автори публікацій пропонують 3 етапи здійснення ігрового процесу:

I етап – підготовчий, інформаційний, теорії ділової гри, «блок повідомлень», на якому: перевіряється теоретична готовність студентів до заняття, введення, вивчення ситуації, правил гри, розподіл ролей і з'ясування позицій і організація гри (вибір теми, призначення учасників, вибір форми проведення, вибір місця проведення, визначення педагогічних завдань).

II етап – ігровий, виробничий, ознайомлення із грою, «блок обговорень», на якому виконується ряд тренувальних завдань, власне ігровий процес, проводиться ділова гра.

III етап – заключний, на якому проводиться колективний аналіз гри, підводяться підсумки гри, розбираються оптимальні варіанти із загальною дискусією, обговорюється роль викладача у проведенні гри.

I. Решетень вважає, що необхідно у відповідності з цими етапами проводити групи ігор – ознайомчі, дисциплінарні та заключні. Одним з основних питань вирішення проблеми застосування в педагогіці ділових ігор є питання про професійне навантаження, яке несе ця форма діяльності людей. У цьому відношенні автори науково-дослідних робіт з вивчення ігор дотримуються наступних думок.

Т. Мамігонова бачить функції педагогічної гри наступні: ідеологічна, гносеологічна, психологічна, дидактична. С. Рубінштейн писав: «Як гра тісно пов'язана з розвитком особистості дитини в період його інтенсивного розвитку, так гра тісно пов'язана з професійним становленням майбутнього фахівця в період інтенсивної професійної підготовки».

Про гру писав А. Макаренко: «У кожній хорошій грі є насамперед робоче зусилля та зусилля думки: Гра без зусилля, гра без активної діяльності – завжди погана гра» [2, 73], і далі «гра не переслідує цілей створення соціальних цінностей, до громадських цілям вона не має прямого відношення, але має до них непряме відношення: привчає людину до тих фізичним і психологічним зусиллям, навичкам, які необхідні для роботи» [2, 74].

«Мета навчання фахівця багато в чому зводиться до вміння вирішувати практичні завдання, – пише Б. Лісін:» ділова гра дозволяє це робити. Під час ділової гри та колективного обговорення результатів її проведення у студентів формуються важливі соціальні установки, а також практичні вміння та навички. Автор зазначає, що навантаження під час проведення ділової гри дуже велике.

Таким чином, наведений аналіз літератури з проблем використання ділових ігор дозволяє зробити висновок про те, що ділові ігри можуть бути застосовані в процесі професійної підготовки майбутніх учителів на навчально-практичних заняттях як основне технологічне засіб у педагогічному вищому навчальному закладі. Для нашого дослідження доцільно прийнятні наступні етапи в роботі з проведення комплексної навчальної дидактичної гри в рамках

процесу професійної підготовки майбутніх вчителів на навчально-практичних заняттях: інформаційно-теоретична підготовка; організаційно-тренувальні репетиції і власне-ігровий виробничий процес; ігровий аналіз діяльності учасників гри.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Івшина Г.В. Педагогічна діяльність викладача ВНЗ негуманітарного профілю / Івшина Г.В., Марданов М.В.. – Казань: Вища школа., 1998. – 28 с.

2. Макаренко Л.П. Структура педагогічної діяльності тренера ДЮСШ з плавання / Макаренко Л.П. – Теорія і практика фізичної культури. К., 2008. – 245 с.

5. Рогінський В.М. Азбука педагогічної праці / Рогінський В.М. – М.: Вища. школа, 1990. – 112 с.